

عنوان :

بررسی عوامل موثر بر ترویج و توسعه فرهنگ تعاون در استان
سیستان و بلوچستان
نویسندگان:

۱- دکتر علیقلی حیدری مدیرکل دفتر تحقیقات وزارت تعاون

Aliheidary1345@yahoo.com

۲- مهندس رضا منصور بستانی عضو هیات علمی دانشگاه زابل

۳- دکتر حسن صدیقی عضو هیات علمی دانشگاه تربیت مدرس

چکیده

نظام تعاونی در بسیاری از کشورها به عنوان یکی از بخش های اساسی ساختارهای اقتصادی و اجتماعی محسوب می شود. مقاله حاضر مستخرج از تحقیقی است که از نوع توصیفی است و به لحاظ هدفی که دنبال می کند می توان آن را "کاربردی" نیز دانست. جامعه آماری تحقیق شامل کلیه دست اندر کاران بخش تعاون در استان سیستان و بلوچستان می باشد که بدین منظور ۱۳۲ نفر از دست اندرکار به شیوه کاملاً تصادفی مورد مطالعه قرار گرفتند برای تجزیه و تحلیل اطلاعات علاوه بر آمار توصیفی و ضریب تغییرات (C.V) برای اولویت بندی متغیرهای موثر بر ترویج و توسعه فرهنگ تعاون استفاده گردید. نتیجه مطالعه نشان داد که اکثریت افراد مورد مطالعه دارای تحصیلات فوق دیپلم می باشند و بیش از ۸۱ درصد از پاسخگویان مرد می باشند از بین متغیرهای اقتصادی موثر بر توسعه فرهنگ تعاون، پاسخگویان به سیاست های اقتصادی دولت بیشترین تأکید را دارند و از بین متغیرهای آموزشی وجود برنامه های رسانه ملی (تلویزیون) در اولویت اول و مورد تأکید و تأیید آنها در توسعه فرهنگ تعاون می باشد. افراد مورد مطالعه، اعتقاد دارند که مراکز آموزشی - ترویجی، برگزاری جشنواره تعاون، آموزش های مهارتی و فنی متغیرهایی هستند به ترتیب در اولویت دوم تا چهارم قرار دارند. اولویت بندی متغیرهای اجتماعی نشان داد که از دیدگاه افراد مورد مطالعه نظام آموزش رسمی جامعه در اولویت اول در تأثیرگذاری به توسعه فرهنگ تعاون می باشد. بر اساس نتایج این تحقیق از بین پنج متغیر مورد بررسی از نقطه نظرات مسئولین و دست اندرکاران تعاون استان سیستان و بلوچستان دیدگاه مسئولین دولتی به عنوان متغیری است که بیشتر از سایر متغیرها مورد تأکید و تأیید در تأثیرگذاری بر امر توسعه فرهنگی تعاون و شیوه های تعاون در این منطقه می باشد.

نگاهی به گذشته حیات بشر حاکی از حضور حرکت های جمعی و تعاون گونه در همان ابتدای زندگی مردم در روی کره خاکی است. بطوریکه صاحب نظران تشکیل اولین اجتماعات تعاونی را مربوط به هزاران سال قبل از میلاد مسیح می دانند. نخستین اجتماعات تعاونی در بین کشاورزان و ماهیگیران بیشتر رواج داشته است و همچنین اجتماعاتی وجود داشته اند که مایحتاج زندگی خود را مشترکاً تهیه می نموده و در اختیار افراد قرار می داده اند ولی در هر حال این اجتماعات تعاونی دارای تشکیلات و سازمان منظم نبوده و تنها دسته های مختلفی از افراد، چه در شهرها و چه در روستاها با هم همکاری متقابل داشته اند. (پورافضل، ۱۳۴۷: ۱۲).

تعاون به صورت سنتی خود شامل مجموعه همیاری ها و معاضدت های گروهی از مردم و یا یک جامعه به منظور آسانسازی معضلات می باشد و مظاهر آن در تمام اجتماعات انسانی دیده می شود. تعاونی سنتی شکل خاصی ندارد، متعلق به کسی نیست و حد و مرزی نمی شناسد، آغاز تعاون رسمی در ایران را می توان از حیث عنوان موادی در قانون تجارت سال ۱۳۰۳ شمسی دانست. (حسنی، ۱۳۶۳: ۳۴)

بهترین نمونه طرز همکاری و تعاون را می توان در میان مردم روستاهای مملکت مشاهده کرد که به صورت یک سنت پسندیده از دوران باستان تاکنون همچنان میان کشاورزان ایرانی متداول بوده است (کلباسی، ۱۳۷۱: ۳۵)

تعاونی های سنتی یکی از انواع برجسته مشارکت در جامعه انسانی و از جمله در جامعه ایران است که به نام های مختلف در مناطق مختلف کشور وجود دارد. با این اوصاف فعالیت های تعاونی در بین تمام اقشار جامعه و در زمینه های مختلف بوجود آمده و به همین نسبت نیز از خرده فرهنگ های آن گروه و قشر متاثر بوده است. در جامعه ایران به علت برخورداری از فرهنگ بسیار غنی ایرانی - اسلامی فرهنگ تعاون در بین مردم از غنای خاصی برخوردار است. تعاونی ها در ایران دارای اشکال مختلفی از جمله تعاونی مصرف، مسکن، تولیدی، اعتبار، صنعتی و ... هستند که بخش مهمی از جمعیت کشور را در شهر و روستا در برمی گیرند (با بیش از ۲۰ میلیون عضو). با وجود قدمت بسیار زیاد سابقه

تعاون در بین جامعه ایرانی، تشکل های تعاونی در ایران در مقام مقایسه با خیلی از کشورهای جهان به لحاظ کارکرد اقتصادی و اجتماعی از وضعیت مطلوبی برخوردار نیست و میزان سرمایه گذاری و کارایی در اکثر تعاونی ها از عملکرد قابل قبولی برخوردار نیست و این در حالی است فعالیت های تعاونی در ایران از پشتوانه قانونی خوبی نیز برخوردار بوده است. در سال ۱۳۳۲ اولین قانون تعاونی ایران که با الهام گرفتن از قوانین خاص دیگر کشورها تهیه شده بود به صورت لایحه قانونی به تصویب رسید. در سال ۱۳۳۴ لایحه مزبور با اصلاحاتی از تصویب مجلس وقت گذشت و اولین قانون تعاون ایران تصویب شد که پایه و اساس تعاونیهای زیادی بخصوص بعد از سال ۱۳۴۱ قرار گرفت. (سایت آفتاب، ۱۳۸۵)

سهم بخش تعاون در اقتصاد کشور ما طبق برآوردهای انجام شده حدود ۵ درصد است. این بخش ۱۲ درصد از کل اشتغال کشور را پوشش می دهد. طبق هدف گذاری صورت گرفته، باید این سهم در پایان برنامه پنجم توسعه کشور به ۲۵ درصد برسد و در هر سال باید ۶۳ هزار فرصت شغلی توسط این بخش ایجاد شود. در هدف گذاری و برنامه ریزی های بلندمدت در سند چشم انداز ۲۰ ساله کشور، بخش تعاون باید از رشد ۴۰ درصدی برخوردار باشد و در این راستا باید تمامی توانمندی ها و استعدادهای لازم برای رشد این بخش بررسی شده و هیچ فرصتی از دست نرود. پیش از هر چیز برای دستیابی به موفقیت در چنین عرصه ای شناخت و آگاهی از دیدگاه ها و فرهنگ و خرده فرهنگ های موجود در بین مردم و همچنین شناسایی عوامل آموزشی، اجتماعی و فنی می تواند در بهبود تعاونی های موجود در کشور ما را یاری رساند. چرا که فرهنگ باور و اعتقادات، سنن مردم را نشان می دهد و در مورد تعاون نیز فرهنگ تعاون نشانگر اعتقادات و باور های مردم به حرکت های متشکل و هدفمند در دستیابی به اهداف اقتصادی و اجتماعی است و چنانکه در سطور بالا اشاره شد نگاهی به تاریخ جامعه ایران، حکایت از ریشه های عمیق فرهنگ تعاون در بین جوامع مختلف ایرانی است با این حال بهره مندی و استفاده کارآمد از این مقوله در بین مردم از جمله در استان سیستان و بلوچستان آن طور شاید باید معنادار نبوده و استقرار تشکل های تعاونی در این منطقه با موانع و مشکلاتی همراه می باشد و همچنین به اعتقاد صاحب نظران شیوه ها و روش های

متفاوتی برای ترویج و توسعه فرهنگ تعاون در کشور های مختلف، بکارگرفته شده است که این شیوه ها از مؤلفه ها و متغیرهای زیادی تأثیرپذیر بوده و تأثیر بسیار زیادی نیز در رشد و گسترش تعاونی ها دارد.

هدف اصلی این پژوهش، بررسی عوامل موثر بر ترویج و توسعه فرهنگ تعاون (هم از بعد رسمی و ساختاری و هم از بعد غیررسمی و فرهنگ سازی عمومی) در استان سیستان و بلوچستان می باشد که در برای دستیابی به این هدف کلی سعی شده است به سوالات زیر پاسخ داده شود:

- مهم ترین عوامل موثر بر ترویج و توسعه فرهنگ تعاون در استان سیستان و بلوچستان کدامند؟
-موانع و عوامل بازدارنده و پیش برنده توسعه فرهنگ تعاون در استان سیستان و بلوچستان چیست؟
-باورها و نگرش های مسئولین نسبت به بخش تعاون چگونه است؟

-نقش ترویج در شکل دهی فرهنگ تعاون چیست؟

-عناصر و مؤلفه های ترویج تعاون کدامند؟

در بررسی مبانی نظری این تحقیق از دیدگاه متخصصین و پژوهشگران به عوامل و عناصر مختلفی در توسعه فرهنگ تعاون اشاره شده است که جهت رعایت اختصار تنها به ذکر برخی از آنها اشاره سپس در قالب مدل فرضی جمع بندی ارائه می شود:

ترویج به عنوان یک شیوه آموزشی غیررسمی در تمامی علوم انسانی و علمی که به نوعی با انسان سروکار دارند جایگاه خود را یافته است. در تمامی مؤسسات دولتی که به نوعی با آموزش سروکار دارند معضل نیروی انسانی ماهر و بودجه از مسایل عمده در فعالیت های ترویجی محسوب می شود. در هر حال تعدادی از کارشناسان علوم تربیتی و آموزشی، آموزش را یک فرایند هزینه بر و دیر بازده می دانند. امروزه در کلیه فعالیت ها با بکارگیری شیوه ها و روش های جدید در جهت کاهش هزینه ها و تأمین سود سریعتر گام بر می دارند. از جمله این رویکردها در ترویج تعاون عبارتند از:

- بکارگیری ترویج خصوصی
 - بهره گیری از طرح هایی مانند سرباز مروج تعاون
 - فعال سازی اتحادیه های تعاونی و اتاق های تعاون در بخش آموزش و ترویج
 - فعال سازی تعاونی ها در امر آموزش و ترویج
 - تشکیل و توسعه تعاونی های آموزشی و ترویجی
 - توسعه همکاری با دستگاه های اجرایی و بهره گیری از مشارکت ایشان
 - توسعه نمایشگاه های ترویجی تعاون
 - فعال سازی کلیه کارشناسان بخش تعاون در امر ترویج
 - مشارکت فعال با صدا و سیما
 - بهره گیری مؤثر و مناسب از فناوری های جدید مانند اینترنت و لوح فشرده
 - استفاده از شیوه های تشویقی در تعاونی ها
 - معرفی تعاونی های الگو و موفق با روش ها و شیوه های مناسب ترویجی
- (پاتیش کومار، ۱۳۸۰) از نظریه پردازان تعاون، انجام برنامه های ترویجی در شرکت های تعاونی را متناسب با شرایط و ملزوماتی می داند و در همین ارتباط موارد زیر را به عنوان راهبردهای آموزشی و ترویجی شرکت های تعاونی مطرح می کند:
- ۱- رویکرد آموزشی باید کاملاً در ارتباط با منابع قابل دسترسی باشد. گردانندگان سیستم آموزش تعاون باید بدانند هزینه آموزش های نوین بسیار بالاست.
 - ۲- باید بر آموزش کارکنان در زمینه موقعیت تاریخی تعاون تأکید شود تا توسعه سازمان های تعاونی، اصول و مفاهیم آن، امکانات بالقوه تعاونی ها به عنوان ابزاری برای تأمین عدالت اقتصادی_ اجتماعی، اهمیت تعاونی ها و ... تلقی گردد.
 - ۳- اصول تعاون و ارزش های تعاونی نباید در سطح بحث های نظری باقی بمانند و مؤسسات آموزشی باید آنها را در جلسات آموزشی خود بگنجانند یا

جلسات

- ویژه ای برای آموزش اصول و ارزش های تعاونی برگزار نمایند.
- ۴- ماهیت و میزان دخالت دولت، عاملی تعیین کننده و تأثیرگذار بر فعالیت های تعاونی هاست. پیشنهاد می شود نقش دولت ها محدود به ارایه حمایت های مالی و آگاه نمودن مردم شود. بهتر است تعاونی ها بر اساس دموکراسی و مقتضیات منابع انسانی اداره شوند.
- ۵- داوطلبانی که شرایط لازم برای ورود به مراکز آموزشی را ندارند، نباید در کلاس ها حضور پیدا کنند.
- ۶- برای ترغیب کارکنان به حضور در دوره های آموزشی، تعاونی ها باید انگیزه های مادی برای آنان ایجاد نمایند.
- ۷- مدیریت آموزش گیرندگان وظیفه ای دشوار است. زیرا آنها نقش مهمی در سازمان های خود ایفا می کنند که بدون آن، دوره های آموزشی کامل نخواهد بود. آموزش گیرندگان باید با کمال دقت و ظرافت انتخاب شوند. کافی نیست که داوطلبان دارای شرایط لازم تحصیلات دانشگاهی باشند، بایستی توانایی انجام تحقیقات دانشگاهی، یادگیری مباحث کلاس و تحقیقات عملی را دارا بوده و مهمتر از همه به تعاونی ها و فعالیت های تعاونی واقعاً علاقمند باشند.
- ۸- رویکردی مدون برای تأیید داوطلبان وجود ندارد. افرادی که نیاز چندانی به آموزش ندارند، بیش از سایر افراد نباید به دوره های آموزشی به این دوره ها اعزام شوند زیرا از گروه های مورد نظر در آموزش محروم می شوند.
- ۹- برای توسعه فعالیت های آموزشی و حرفه آموزی، تعاونی های بزرگ باید کتابخانه ای ویژه خود دایر نمایند. وجود یک کتابخانه داخلی به تعاونی ها کمک خواهد کرد تا کارکنان خود را با آخرین دستاوردها در زمینه های مورد نظر آشنا سازند.
- ۱۰- مؤسساتی نظیر **ICA** و **JTC** ها باید از برگزاری دوره های ماهیتاً تکراری جلوگیری نمود و دوره های آموزشی را به هنگام سازند. تغییر در رویکردها مهمترین نیاز آنان می باشد.
- ۱۱- مراکز کوچک حرفه آموزی **JTC** هنوز از شیوه های آموزشی سنتی تبعیت می کنند. استفاده از شیوه های مطلوب برای شرکت کنندگان می تواند اثربخشی دوره ها را افزایش دهد و تغییر در میزان دانش مهارت و نگرش شرکت کنندگان را تسهیل نماید.

۱۲- تجهیز مراکز حرفه آموزی زمینه های تخصصی ویژه، مناسب به نظر می رسد.

۱۳- مراکز حرفه آموزی باید روابط خود را با مؤسسات مدیریت تعاونی (ICMs) افزایش دهند و (ICMs)ها نیز ارتباط مؤثرتری با مؤسسات مالی برقرار نمایند. (پاتیش کومار، ترجمه: بیات، ۱۳۸۰)

مدل ۱. مدل فرضی تحقیق برگرفته از مطالعات نظری و پیشینه تحقیق

روش شناسی تحقیق

این مطالعه در دو سطح گرفته است. در مرحله اول با استفاده از مطالعه کتابخانه‌ای و جستجوی اینترنتی و مراجعه به مراکز اسناد و کتابخانه کشور و سازمان‌ها و نهادهای مرتبط با موضوع تحقیق، داده‌های ثانویه مربوط به بخش تعاون و تعاونی‌های موجود در سطح کشور گردآوری شد. در مرحله دوم تحقیق به صورت میدانی دنبال گردید و با بهره‌گیری از پرسشنامه نگرش مسئولین تعاونی استان سیستان و بلوچستان نسبت به بخش تعاون و تعاونی‌ها مورد بررسی و تجزیه و تحلیل قرار گرفت. این تحقیق از نوع توصیفی است و از لحاظ هدفی که دنبال می‌کند از نوع "کاربردی" است. زیرا با استفاده از نتایج

تحقیقات، در پی بهبود و اصلاح وضعیت موجود در بخش تعاون است و نتایج آن برای دست اندرکاران این بخش قابل استفاده خواهد بود. همچنین با توجه به اینکه بخشی از این پژوهش بر پایه نظرسنجی از دست اندرکاران تعاون به شرح و توصیف شرایط فعلی می پردازد، پژوهش حاضر از لحاظ گردآوری داده ها توصیفی پیمایشی است.

برای تجزیه و تحلیل اطلاعات علاوه بر آمار توصیفی و ضریب تغییرات (C.V) برای اولویت بندی گویه ها استفاده گردید.

قلمرو تحقیق استان سیستان و بلوچستان بود، اما در مرحله نمونه گیری پنج شهرستان استان از مناطق چهار گانه (شمال، جنوب، شرق و غرب) و مرکز استان انتخاب و داده های مورد نیاز گردآوری شد.

متغیرهای تحقیق شامل: ویژگی های فردی (سن، میزان تحصیلات، جنسیت، رشته تحصیلی، سابقه کار در حوزه تعاون، پست سازمانی) و دانش و اطلاعات حرفه ای و فنی، میزان سرمایه، میزان وام دریافتی، تعداد تعاونی فعال، تعداد مربیان آموزشی تعاون، وجود مراکز آموزش تعاون، نظام آموزش رسمی، برنامه های تلویزیونی، برنامه های رادیویی، برگزاری جشنواره تعاون، برگزاری نمایشگاه تعاون، میزان انتشار کتب تعاون، مدیریت تعاون استان، قوانین و مقررات بانکی، باورها و نگرش های فردی، وجود تعاونی های الگو، شکل گیری تعاونی ها بر اساس نیاز مردم، آموزش های ترویجی، سیاست های حمایتی دولت و خرید تضمینی محصولات تعاونی و متغیر مربوط به میزان توسعه فرهنگ تعاون در استان سیستان و بلوچستان بوده است.

جامعه آماری این تحقیق شامل کلیه کارشناسان و اعضای هیات مدیره تعاونی ها و رؤسای ادارات تعاون استان سیستان و بلوچستان است. بر اساس اطلاعات موجود در استان جمع کلیه مدیران عامل تعاونی ها و رؤسای واحدها و ادارات استان ۲۰۰ نفر می باشد. برای برآورد حجم نمونه آماری با استفاده از جدول کوکران برای جمعیت های کوچک استفاده گردید که با درجه خطای ۵ درصد حجم نمونه ۱۳۲ نفر تعیین گردید که نمونه فوق به شیوه کاملاً تصادفی مورد مطالعه قرار گرفت.

ابزار مورد استفاده برای گردآوری داده ها از جامعه مورد مطالعه در این تحقیق پرسشنامه است. که شامل ۲۳ سؤال اصلی است.

تجزیه و تحلیل یافته ها

الف) ویژگیهای فردی و شغلی پاسخگویان

- نتیجه مطالعه نشان داد که اکثریت افراد مورد مطالعه دارای تحصیلات فوق دیپلم می باشند با فراوانی ۸۴ نفر (۶۳/۶ درصد) و بیش از ۸۱ درصد از پاسخگویان مرد می باشند. همچنین سن ۸۴ درصد افراد مورد مطالعه کمتر از ۵۰ سال می باشد.
- بررسی سابقه کار افراد مورد مطالعه در این تحقیق نشان می دهد حداقل سابقه کار ۱ سال و حداکثر ۲۹ سال است و بیشترین فراوانی به گروه ۱۵-۱۱ سال با فراوانی ۴۷ نفر (۳۵/۶ درصد) است.

ب) متغیرهای اقتصادی مؤثر در ترویج توسعه فرهنگ تعاون

- وجود ساختارهای اقتصادی قوی در جامعه یکی از متغیرهای اقتصادی مورد مطالعه است که نتیجه بررسی در این خصوص نشان می دهد که ۱۱۴ نفر (۸۶/۴ درصد) از افراد مورد مطالعه این متغیر را در حد زیاد و خیلی زیاد در توسعه فرهنگ تعاون مؤثر دانسته اند.

- نتیجه بررسی نشان می دهد که بیش از ۹۷ درصد از افراد مورد مطالعه عامل سیاست های اقتصادی دولت را در حد خیلی زیاد و زیاد در توسعه فرهنگ تعاون در منطقه سیستان و بلوچستان مؤثر دانسته اند.

- بر اساس نقطه نظرات کارشناسان و اعضای هیأت مدیره تعاونی ها میزان سرمایه گذاری دولت را عامل مؤثر در توسعه فرهنگ تعاون ارزیابی کرده اند. به طوری که از کل افراد مورد مطالعه ۱۱۴ نفر (۸۶/۳ درصد) این عامل را در حد خیلی زیاد و زیاد در امر توسعه فرهنگ تعاونی مؤثر می دانند.

- اطلاعات بدست آمده از سوی افراد مورد مطالعه نشان می دهد که ۷۰/۷ درصد از پاسخگویان حمایت های مالی و تسهیلاتی از تعاونی ها را در حد خیلی زیاد و زیاد در امر توسعه فرهنگ تعاون مؤثر می دانند.

- از دیدگاه بیش از ۷۴ درصد از افراد مورد مطالعه وجود بازارهای مناسب در منطقه را در حد زیاد و خیلی زیاد در امر توسعه فرهنگ تعاون مؤثر دانسته اند.

ج) متغیرهای آموزشی مؤثر در توسعه فرهنگ تعاون

- از دیدگاه بیش از ۴۶/۲ درصد از افراد مورد مطالعه برگزاری جشنواره تعاون را در حد زیاد و خیلی زیاد در امر توسعه فرهنگ تعاون مؤثر دانسته اند.

- بیشترین فراوانی در خصوص نقش برنامه های رسانه ملی در توسعه تعاون مربوط به گزینه زیاد با فراوانی ۱۱۹ نفر (۹۰/۲ درصد) می باشد.

- نتیجه این تحقیق نشان می دهد که بیش از ۷۵ درصد از افراد مورد مطالعه یکی از متغیرهای دخیل در توسعه تعاون را ارایه آموزش های مهارتی و فنی در حوزه تعاون ارزیابی کرده اند.

- وجود الگوهای مناسب تعاون از دیدگاه پاسخگویان تأثیر مثبتی در امر توسعه فرهنگ تعاون در منطقه مورد مطالعه دارد به طوری که ۶۷/۴ درصد را در حد زیاد و خیلی زیاد در امر توسعه فرهنگ تعاون این متغیر را مؤثر دانسته اند.

- از دیدگاه ۶۹/۷ درصد از افراد مورد مطالعه وجود مراکز آموزش و ترویجی در حد زیاد و خیلی زیادی در توسعه فرهنگ تعاون مؤثرند.

- از دیدگاه ۶۴/۴ درصد از افراد مورد مطالعه وجود مراکز فنی و حرفه ای در حد زیاد و خیلی زیادی در توسعه فرهنگ تعاون مؤثرند.

- از دیدگاه ۵۶/۸ درصد از افراد مورد مطالعه تأثیر برگزاری نمایشگاه های تعاون در توسعه فرهنگ تعاون در حد زیاد و خیلی زیادی می باشد.

- از دیدگاه ۵۰ درصد از افراد مورد مطالعه چاپ و انتشار نشریات تعاون در حد زیاد و خیلی زیادی در توسعه فرهنگ تعاون مؤثرند.

- از دیدگاه ۵۰/۸ درصد از افراد مورد مطالعه تعداد کارشناسان ترویجی استان تعاون نقش زیاد و خیلی زیادی در توسعه فرهنگ تعاون دارد.

- از دیدگاه حدود ۵۷ درصد از افراد مورد مطالعه دسترسی مردم به مراکز آموزش تعاون در حد خیلی زیاد و زیاد در امر توسعه فرهنگ تعاون مؤثر می باشند.

(د)متغیرهای اجتماعی مؤثر در ترویج و توسعه فرهنگ تعاون

- بر اساس یافته های این تحقیق، ۵۲/۳ درصد از افراد مورد مطالعه وجود رهبران تعاون در منطقه را در حد خیلی زیاد و زیاد در امر توسعه فرهنگ تعاون مؤثر دانسته اند.

- آنالیز اطلاعات بدست آمده نشان می دهد که ۵۵/۳ درصد از پاسخگویان سیاست های آموزشی تعاون در منطقه را در حد خیلی زیاد و زیاد در امر توسعه فرهنگ تعاون مؤثر ارزیابی کرده اند.

- اکثریت پاسخگویان (۵۵/۳) کارکرد نظام آموزش رسمی جامعه را در توسعه فرهنگ تعاون در منطقه سیستان و بلوچستان در حد متوسط تا خیلی کم ارزیابی کرده اند.

- از دیدگاه ۵۳ درصد از پاسخگویان وجود رشته تعاون در منطقه متغیر مؤثر در توسعه فرهنگ تعاون دانسته اند.

- از دیدگاه ۶۱/۳ درصد از پاسخگویان نقش تعداد تشکل های تعاون در منطقه در توسعه فرهنگ تعاون در حد زیاد و خیلی زیاد مؤثر می باشد.

- از دیدگاه ۷۴/۲ درصد از افراد مورد مطالعه وجود افراد خبره و متخصص تعاون در منطقه در حد خیلی زیاد و زیاد در امر توسعه فرهنگ تعاون مؤثر می باشند.

- از دیدگاه حدود ۵۰ درصد از افراد مورد مطالعه نقش مراکز تربیت مربی تعاون را برای توسعه مراکز و نهادهای تعاونی و مالا توسعه فرهنگ تعاون در منطقه در حد خیلی زیاد و زیاد مؤثر می باشد.

ه) برنامه ریزی و سیاست گذاری مؤثر در ترویج و توسعه فرهنگ تعاون

نتیجه بررسی در خصوص برنامه ریزی و سیاست گذاری مؤثر در توسعه فرهنگ نشان داد که بیش از ۷۰ درصد از افراد مورد مطالعه وجود قوانین مناسب در حوزه تعاون را در امر توسعه تعاون در حد خیلی زیاد و زیاد مؤثر می دانند و همین طور نتایج تحقیق حاکی است که بیش از ۸۵ درصد از افراد مورد مطالعه (۱۱۴ نفر) واگذاری تصدی امور به تعاونی ها را یکی از عوامل مؤثر در توسعه تعاونی ها می دانند. در کنار این دو عامل، پاسخگویان در این تحقیق وجود برنامه ها و اهداف دولت در حد خیلی زیاد برای توسعه فرهنگ تعاون را ضروری می دانند.

و) متغیرهای نگرشی و باورهای مؤثر در ترویج و توسعه فرهنگ تعاون

- از دیدگاه ۹۵/۴ درصد پاسخگویان نوع دیدگاه مسئولین دولتی برای توسعه فرهنگ تعاون در حد زیاد و خیلی زیاد مؤثر می باشد.
- بیش از ۸۷ درصد (۱۱۶ نفر) پاسخگویان باورها و سنت های مسئولین را در جهت توسعه فرهنگ تعاون در حد زیاد و خیلی زیاد مؤثر دانسته اند.
- از دیدگاه ۷۳/۴ درصد پاسخگویان مسأله مدیریت برای توسعه تعاون در حد خیلی زیاد مؤثر می باشد.
- از دیدگاه ۸۴/۸ درصد پاسخگویان دانش و اطلاعات فنی و حرفه ای مسئولین برای توسعه تعاون در حد خیلی زیاد مؤثر می باشد.
- از دیدگاه ۶۰/۶ درصد پاسخگویان شکل گیری تعاونی ها بر اساس نیازهای مردم برای توسعه تعاون در حد خیلی زیاد مؤثر می باشد.

ز) موانع و مشکلات مؤثر در توسعه فرهنگ تعاون

- اکثریت پاسخگویان (۶۶ درصد) ضعف قوانین در جامعه را یکی از موانع و مشکلات مهم در حد زیاد و خیلی زیاد و مؤثر در عدم توسعه فرهنگ تعاون دانسته اند.
- اکثریت پاسخگویان (۵۸/۳ درصد) نبود اتحادیه های قوی در منطقه را در حد خیلی زیاد و زیاد مانعی در جهت توسعه فرهنگ تعاون دانسته اند.
- اکثریت پاسخگویان (۸۶/۴ درصد) شناخت ناکافی مدیران از تعاون را یکی از موانع و مشکلات مهم در حد زیاد و خیلی زیاد و مؤثر در عدم توسعه فرهنگ تعاون دانسته اند.
- اکثریت پاسخگویان (۶۰/۶ درصد) ضعف دسترسی مسئولین به اطلاعات مربوط به تعاونی ها را به عنوان موانع توسعه فرهنگ تعاون در منطقه دانسته اند.
- اکثریت پاسخگویان (۵۰/۷ درصد) عدم بکارگیری روش های مناسب ترویجی را به عنوان موانع توسعه فرهنگ تعاون در منطقه دانسته اند.
- اکثریت پاسخگویان (۵۳ درصد) عدم رونق اقتصادی در جامعه را مانع چندانی برای توسعه فرهنگ تعاون در منطقه ندانسته اند.

ح) اولویت بندی متغیرهای اقتصادی مؤثر در توسعه تعاونیها

برای بررسی میزان تأکید و اولویت دانستن متغیرهای مورد بحث از سوی کارشناسان از شاخص ضریب تغییرات (C.V) استفاده گردید و نتیجه بررسی نشان داد که از بین متغیرهای اقتصادی، پاسخگویان به سیاست های اقتصادی دولت بیشترین تأکید را داشته و بعد از آن وجود ساختارهای اقتصادی قوی در جامعه قرار دارد. (اولویت بندی کل متغیرها در پیوست ارائه شده است)

ت) اولویت بندی متغیرهای آموزشی مؤثر در توسعه تعاونی ها
بر اساس شاخص (C.V) محاسبه شده از دیدگاه پاسخگویان وجود برنامه های رسانه ملی در اولویت اول و وجود مراکز آموزشی - ترویجی در اولویت بعدی قرار دارد.

ک) اولویت بندی متغیرهای اجتماعی مورد مطالعه

بر اساس شاخص (C.V) محاسبه شده از دیدگاه پاسخگویان نظام آموزش رسمی جامعه در اولویت اول و وجود رهبران تعاون در منطقه با ضریب تغییرات ۰/۲۴ در اولویت بعدی قرار دارد.

ل) اولویت بندی برنامه و سیاست های دولت مؤثر در توسعه تعاونی ها

بر اساس شاخص (C.V) محاسبه شده از دیدگاه پاسخگویان ، وجود برنامه ها و اهداف دولت با ضریب تغییرات ۰/۱۶ در اولویت اول و واگذاری تصدی امور به تعاونی ها با ضریب تغییرات ۰/۱۷ در اولویت بعدی قرار دارد.

م) اولویت بندی نگرش هاو باورها مؤثر در توسعه تعاونی ها

بر اساس شاخص (C.V) محاسبه شده از دیدگاه پاسخگویان دیدگاه مسئولین دولتی در اولویت اول و باورها و سنت های مسئولین در اولویت بعدی قرار دارد.

ن) اولویت بندی متغیرهای فرهنگی مورد مطالعه

بر اساس شاخص (C.V) محاسبه شده از دیدگاه پاسخگویان شناخت ناکافی مدیران در اولویت اول و ضعف قوانین در جامعه در اولویت بعدی قرار دارد.

س) شیوه های ترویج و توسعه فرهنگ تعاون

بررسی دیدگاه پاسخگویان در خصوص شیوه های ترویج و توسعه فرهنگ تعاون نشان می دهد که اکثریت افراد مورد مطالعه (۵۹/۱ درصد) شیوه های ترویج و توسعه فرهنگ تعاون را در حد زیاد مؤثر دانسته اند.

بحث و نتیجه گیری

- ۱- با توجه به اینکه اکثریت پاسخگویان جوان و میانسال هستند (بیش از ۸۰ درصد) بنابراین از اقبال فعال جامعه بوده و با توجه به اینکه بیشترین افراد دارای سابقه کار بین ۱۵-۱۱ سال می باشند لذا از تجربه کافی برای اظهار نظر برخوردارند.
- ۲- با توجه به اینکه اکثریت پاسخگویان دارای تحصیلات کاردانی می باشند لذا می توان نتیجه گرفت علی رغم تلاش های ۳۰ ساله پس از انقلاب برای توسعه مراکز آموزش عالی در استانهای محروم و اختصاص سهمیه های خاص به این مناطق سطح تحصیلات مسئولین منطقه از حد انتظار پایین تر بوده و این موضوع می تواند در توسعه فرهنگ تعاون نیز تاثیر گذار باشد.
- ۳- با توجه به اینکه بیش از ۹۷ درصد از افراد مورد مطالعه عامل سیاست های اقتصادی دولت را در حد خیلی زیاد و زیاد در توسعه فرهنگ تعاون در منطقه سیستان و بلوچستان مؤثر دانسته اند اما تنها ۴۷ درصد پاسخگویان عدم رونق اقتصادی جامعه را در حد زیاد و خیلی زیاد در توسعه نیافتگی فرهنگ تعاون در منطقه مؤثر دانستند. لذا می توان نتیجه گرفت بخش قابل توجهی از پاسخگویان هنوز عامل و موتور اصلی توسعه را بیرون از جامعه مورد نظر فرض می کنند و این موضوع با تئوری های مطرح در سه دهه اخیر منافات دارد.
- ۴- با توجه به اینکه اکثریت پاسخگویان ۱۱۴ نفر (۸۶/۳ درصد) میزان سرمایه گذاری دولت را عامل مؤثر در توسعه فرهنگ تعاون ارزیابی کرده اند. بنابراین علاوه بر ترجیح سیاست گذاری دولتی در توسعه فرهنگ تعاون پاسخگویان معتقدند سرمایه گذاری مستقیم دولت در زمینه توسعه فرهنگ تعاون کاملاً ضروری است.
- ۵- تاکید بالای پاسخگویان به ضرورت سیاست گذاری اقتصادی دولت در توسعه تعاون از زاویه دیگر نیز قابل تحلیل می باشد. این موضوع نشان می دهد شاید یکی از دلایل عدم توسعه دو بخش اقتصادی تعاون و خصوصی در حد قابل قبول نبودن شرایط و بستر لازم در بخش دولتی برای واگذاری سهم موجود خود در بخش اقتصادی باشد.
- ۶- با توجه به اینکه ۷۸ درصد پاسخگویان تاثیر جشنواره های ترویجی را در توسعه فرهنگ تعاون در حد زیاد و خیلی زیاد ارزیابی نموده اند و این در حالی است که این فعالیت تنها سه سال اخیر آغاز شده و قدمت کمی دارد. لذا در این مدت محدود توانسته است جایگاه خوبی پیدا نموده و جا دارد به کمیت و کیفیت برگزاری این جشنواره ها بیش از گذشته توجه شود.
- ۷- با توجه به اینکه اکثریت مطلق افراد مورد مطالعه یکی از متغیرهای دخیل در توسعه تعاون را ارایه آموزش های مهارتی و فنی (آموزش های غیر رسمی) در حوزه تعاون

ارزیابی کرده اند. و همچنین درصد قابل توجهی وجود مراکز فنی و حرفه ای را در حد زیادی در امر توسعه فرهنگ تعاون مؤثر می دانند. لذا ایجاد و توسعه این مراکز در سطح کشور بطور عام و در مناطق محروم به ویژه استان سیستان و بلوچستان از اولویت بالایی برخوردار است.

۸- با توجه به اینکه وجود الگوهای مناسب تعاون از دیدگاه پاسخگویان تأثیر مثبت در امر توسعه فرهنگ تعاون در منطقه مورد مطالعه دارد. با توجه به اینکه الگوها نمونه های عملی و کاربردی موفقیت در یک زمینه خاص می باشند و افراد جامعه تأثیر بیشتری از همگروه های خود می پذیرند و معمولاً از این افراد در جشنواره ها و نمایشگاهها تقدیر می شود و به عموم معرفی می شوند. لذا این نتیجه با نتایج تأثیر جشنواره و نمایشگاه نیز همخوانی دارد.

۹- با توجه به اینکه اکثریت پاسخگویان در این مطالعه کارکرد نظام آموزش رسمی جامعه را در توسعه فرهنگ تعاون در منطقه سیستان و بلوچستان در حد کم ارزیابی کرده اند. این نتیجه از دو دیدگاه قابل تحلیل است اول اینکه چون در حال حاضر مراکزی برای این منظور در سطح استان وجود ندارد. لذا دیدگاه مثبت چندانی بین پاسخگویان وجود نداشته است. از دیدگاه دوم عدم اعتقاد کافی به کادر سازی و توسعه زیر ساختهای است که نتایج آن در سالهای آتی مشخص می شود نسبت به دوره های غیر رسمی و ترویجی که سریعاً قابل لمس است می باشد.

۱۰- با توجه به اینکه اکثریت پاسخگویان ضعف قوانین در جامعه را یکی از موانع و مشکلات مهم و مؤثر در توسعه فرهنگ تعاون دانسته و از طرفی اکثریت افراد مورد مطالعه وجود قوانین و مقررات مناسب را برای توسعه فرهنگ تعاون ضروری دانسته اند. لذا لازم است کار گروهی تخصصی در زمینه اصلاح قوانین بخش تعاون کار نموده و پیگیری های لازم را جهت عملیاتی نمودن اصلاحات پیشنهادی بعمل آورند.

۱۱- با توجه به اینکه اکثریت پاسخگویان شناخت ناکافی مدیران و ضعف دسترسی مسئولین به اطلاعات مربوط به تعاونی ها را به عنوان موانع توسعه فرهنگ تعاون در منطقه سیستان و بلوچستان دانسته اند. لذا این موضوع نشان می دهد متولیان بخش تعاون در استان در اولویت اول خودشان نیاز به آموزش دارند تا با شناخت بهتر بخش بتوانند در جهت توسعه فرهنگ تعاون در منطقه اقدام نمایند.

۱۲- با توجه به اینکه اکثریت پاسخگویان وجود افراد خبره و متخصص تعاون و همچنین کارشناسان کادر را برای توسعه فرهنگ تعاون مؤثر می دانند. لذا این موضوع نشان می دهد پاسخگویان به کمبود نیروی انسانی هم از بعد نیروهای کارشناس موظف و هم نیروهای غیر موظف و افراد خبره فعال در بخش اعتقاد دارند.

۱۳- با توجه به اینکه اکثریت پاسخگویان نقش تعداد تشکل های تعاون در منطقه در توسعه فرهنگ تعاون موثر می دانند. لذا این موضوع نشان می دهد توسعه کمی تعاونی ها در منطقه می تواند بر توسعه فرهنگ تعاون موثر باشد.

۱۴- با توجه به اینکه اکثریت پاسخگویان وجود برنامه های آموزشی و ترویجی در رسانه ملی را در اولویت اول برای توسعه فرهنگ تعاون موثر دانسته اند و فرهنگ سازی رسالت اصلی این رسانه ها می باشد و هزینه کمتری داشته و افراد زیادی را تحت پوشش قرار می دهد. لذا جا دارد در توسعه کمی و کیفی برنامه های ترویج تعاون در صدا و سیما اقدام شود.

فهرست منابع

- پورافضل، حسن، تعاون، دانشگاه تهران، ۱۳۴۷
- حسینی، حسن، حقوق تعاون، شرکت های تعاونی، جلد اول، تهران، ۱۳۶۳.
- آبوتز، فرد (۱۳۴۸)، "اصول تعاون در دنیای معاصر"، ترجمه سازمان مرکزی تعاون کشور، تهران.
- آفتاب، "تعاونی و مشارکت مردمی"، (۱۳۸۵)،
- اسناد و لوایح و برنامه های مربوط به وزارت تعاون.
- الوانی، سیدمهدی، (۱۳۸۰)، "نقش مشارکت عمومی در اثربخشی مدیریت دولتی"، مدیریت و توسعه، شماره ۸.
- ابراهیمی، محمدصادق و همکاران، ۱۳۸۱، توسعه پایدار کشاورزی، ماهنامه جهاد، سال ۲۳، شماره ۲۵۸.
- بوگاردوس، اموری (۱۳۵۲)، "تصورات بنیادی از تعاون واقعی"، ترجمه سازمان مرکزی تعاون کشور، تهران.
- بیات، اصغر- کومار پاتیشن. (۱۳۸۰)، "افزایش قابلیت های کارکنان از طریق آموزش ارزشهای تعاونی"، نشریه: تعاون.
- دی.پی.گارگ، "آموزش تعاونی در هندوستان" رییس شورای ملی آموزش تعاون هند. نشریه: همیار، شماره ۳
- قانون بخش تعاونی اقتصاد جمهوری اسلامی ایران با آخرین اصلاحات مصوبات مهر ماه ۱۳۷۷.
- گلستان هاشمی، سید مهدی، (۱۳۷۸)، "نقش آموزش و توسعه انسانی در فرآیند توسعه پایدار ایران"، تدبیر، شماره ۹۱.
- ماشیما، پ. (۱۳۷۹)، "چگونگی آموزش اعضای تعاونی"، طاهره اکبری (مترجم)، همیار، شماره ۱، (مأخذ: بانک اطلاعات نمایه).

– ماهنامه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی تعاون، شماره ۱۵، شهریور ۱۳۷۱، سازمان مرکزی تعاون کشور

پیوست ها (جداول اولویت بندی متغیرها)

جدول ۱. اولویت بندی متغیرهای اقتصادی مؤثر در توسعه تعاونی ها

رتبه	ضریب تغییرات (C.V)	انحراف معیار	میانگین	گویه	ردیف
۱	0.17	۰/۵۹	۳/۴۱	سیاستهای اقتصادی دولت	۱
۲	0.20	۰/۶۳	۳/۱۵	وجود ساختارهای اقتصادی قوی در جامعه	۲
۳	0.21	۰/۷۳	۳/۳۸	میزان سرمایه گذاری دولت	۳
۴	0.25	۰/۸۵	۳/۲۸	قوانین و مقررات بانکی	۴
۵	0.26	۰/۹۰	۳/۳۷	بازارهای مناسب در منطقه	۵
۶	0.28	۰/۸۷	۳/۰۷	حمایت های مالی و تسهیلاتی	۶
۷	0.32	۱/۰۳	۳/۱۵	خرید تضمینی محصولات	۷

جدول ۲. اولویت بندی متغیرهای آموزشی مؤثر در توسعه تعاونی ها

رتبه	ضریب تغییرات (C.V)	انحراف معیار	میانگین	گویه	ردیف
۱	0.09	۰/۳۰	۳/۰۶	برنامه های رسانه ملی	۱
۲	0.21	۰/۶۱	۲/۸۱	وجود مراکز آموزشی و ترویجی	۲
۳	0.23	۰/۷۲	۳/۰۹	برگزاری جشنواره تعاون	۳
۴	0.24	۰/۷۲	۳/۰۵	آموزش های مهارتی و فنی	۴

۵	0.25	۰/۶۷	۲/۶۲	برگزاری نمایشگاه های تعاون	۵
۶	0.26	۰/۶۴	۲/۴۲	برنامه های رادیوی	۶
۷	0.26	۰/۷۶	۲/۸۵	وجود مراکز فنی و حرفه ای	۷
۸	0.27	۰/۸۶	۳/۱۰	وجود الگو های موفق تعاونی	۸
۹	0.27	۰/۷۱	۲/۵۶	تعداد کارشناسان تعاون در استان	۹
۱۰	0.37	۰/۹۵	۲/۵۶	دسترسی مردم به مراکز آموزش تعاون	۱۰
۱۱	0.39	۱/۰۵	۲/۶۸	چاپ و انتشار نشریات تعاون	۱۱

جدول ۳. اولویت بندی متغیرهای مؤثر در توسعه تعاونیها

رتبه	ضریب تغییرات (C.V)	انحراف معیار	میانگین	گویه	ردیف
۱	0.20	۰/۵۱	۲/۴۶	نظام آموزش رسمی جامعه	۱
۲	0.24	۰/۶۳	۲/۶۰	وجود رهبران تعاون در منطقه	۲
۳	0.26	۰/۷۳	۲/۷۱	سیاسیت های آموزش تعاون در منطقه	۳
۴	0.32	۰/۸۷	۲/۶۶	تربیت مربی تعاون	۴
۵	0.34	۰/۸۴	۲/۴۰	تعداد تشکل های تعاون در منطقه	۵
۶	0.38	۰/۹۳	۲/۴۰	وجود رشته تعاون در منطقه	۶
۷	0.40	۱/۱۹	۲/۹۴	وجود افراد خبره و متخصص تعاون	۷

جدول ۴. اولویت بندی نگرش هاو باورها مؤثر در توسعه تعاونی ها

رتبه	ضریب تغییرات (C.V)	انحراف معیار	میانگین	گویه	ردیف
۱	0.18	۰/۶۵	۳/۵۵	دیدگاه مسئولین دولتی	۱
۲	0.18	۰/۵۴	۲/۹۶	باور ها و سنت های مسئولین	۲
۳	0.26	۰/۸۸	۳/۲۶	مدیریت تعاون در منطقه	۳
۴	0.26	۰/۷۱	۲/۶۷	عدم شکل گیری تعاونی ها براساس نیاز های مردم	۴
۵	0.32	۰/۹۹	۳/۰۸	دانش و اطلاعات فنی و حرفه ای مسئولین	۵

جدول ۵. اولویت بندی برنامه و سیاست های دولت مؤثر در توسعه تعاونی ها

رتبه	ضریب تغییرات (C.V)	انحراف معیار	میانگین	گویه	ردیف
۱	0.16	۰/۵۷	۳/۵۰	برنامه ها و اهداف دولت	۱
۲	0.17	۰/۵۴	۳/۰۲	واگذاری تصدی امور به تعاونی ها	۲
۳	0.24	۰/۷۴	۳/۰۷	وجود قوانین مناسب در حوزه تعاون	۳

جدول ۶. اولویت بندی متغیرهای فرهنگی مورد مطالعه

رتبه	ضریب تغییرات (C.V)	انحراف معیار	میانگین	گویه	ردیف
۱	۰,۲۰	۰/۶۹	۳/۲۹	شناخت ناکافی مدیران	۱
۲	0.28	۰/۸۸	۳/۱۱	ضعف قوانین در جامعه	۲
۳	۰,۲۹	۰/۸۶	۲/۹۶	ضعف دسترسی مسئولین به اطلاعات مربوط به تعاونی	۳
۴	۰,۳۲	۰/۹۸	۲/۹۴	عدم بکارگیری روش های مناسب ترویجی	۴
۵	۰,۳۳	۰/۹۸	۲/۹۱	عدم رونق اقتصادی در جامعه	۵
۶	0.33	۰/۸۹	۲/۶۹	ضعف نظام اطلاع رسانی و آموزش	۶

۷	۰,۳۵	۱/۰۵	۲/۹۴	نبود اتحادیه های قوی در منطقه	۷
---	------	------	------	-------------------------------	---

Study on the Effective Factors on Promotion of Cooperation Culture in Sistan - Baluchestan Province

Dr. A. Gh. Heidari¹

R. M. Bostani²

Dr. H. Sedighi³

Abstract

By many countries, cooperative system is regarded as a major socio-economic means. This research paper, extracted from a descriptive study, shall be attributed as an "applied" reference. The statistical population consists of the entire cooperative practitioners in Sistan-Baluchestan Province. A random sample of 132 persons was taken, with a descriptive statistics and coefficient of variation (CV) used to determine the importance of all variables involved. The results suggested that the majority of the respondents enjoyed post-secondary education level and over 81% of whom were male. In line with "economic variables" and "educational variables" involved in cooperation promotion, " public economic policies" and " mass media programs" show the highest frequency, respectively. According to the respondents, training centers, cooperative festivals, and technical skills are rated second to least levels of significance. In terms of social variables, "formal education system" is rated first. Also, out of the five variables connected to cooperative officials and practitioners, "attitude of public officials" spells out the main determinant in the promotion of cooperation culture.

Key words: Cooperatives promotion, Economic policy, Public officials, Sistan-Baluchestan

¹ . Director General, Research Office, Ministry of Cooperatives

² . Faculty Member Tarbiyat modarres University

³ . Faculty Member Zabol University